Gődény Jonatán

ALPARSLAN TÜRKEŞ, A SZÜRKE FARKASOK FŐVEZÉRE

A huszadik század elején, az első világháborút követően a tradicionális ideákhoz még hű nemzetek veresége Európában példátlan változásokat eredményezett. A monarchiák sorra megszűntek, a dinasztiákat elűzték, az országhatárokat átrajzolták. A győztesek a világ folyamát új mederbe terelték, melyben a hagyományos társadalmi berendezkedéseknek és az azokban hordozott eszméknek nem volt helye többé.

A demokrácia nem minden erőszaktól mentes terjedése a darabokra hulló Oszmán Birodalmat sem kímélte: a köztársaság kikiáltására 1923-ban került sor. Jóllehet, az első világraszóló vérontás rémálmából a ma is nagy kultusznak örvendő Mustafa Kemal Atatürk felrázta Törökországot, halálát (1938) követően rengeteg teendőt hagyott maga után ama jobboldal számára, amely egy teljesen ismeretlen és ideológiájától idegen rendszerben volt kényszerű megmérettetni magát. Ezen előzményeket követően lépett színre az országban a század második felének egyik legmeghatározóbb, ám Európa-szerte kevéssé ismert alakja: Alparslan Türkeş.

Türkeş 1917. november 25-én, a később több politikai konfliktus színhelyéül szolgáló Ciprus on született. A mára függetlenné vált sziget sajátosan megosztott társadalmát, nemzetiségének mindennapi nehézségeit megtapasztalva egészen korán kezdte foglalkoztatni a török társadalom sorsa. A török kisebbséget érő folyamatos fosztogatások, gyilkosságok általános harci készültséget követeltek az ott élőktől, mivel elszigeteltségük okán kevéssé számíthattak az anyaország támogatására a brit gyarmatosítókkal és a többséget élvező görög nacionalistákkal szemben. E tapasztalatainak megfelelően, amelyek bizonyos értelemben szerencsésnek is mondhatók, hiszen Ciprus remek terepnek mutatkozott a világban zajló események valós letérképezésére, tizenöt évesen családjával Isztambulba költözött, hogy a középiskolát a már régóta kiszemelt katonai iskolában megkezdhesse. Az érettségit követően csatlakozott a hadsereghez, ahol különböző kiképzésekben részesült, amelyeknek keretei között még az Egyesült Államok katonai akadémiájára is eljutott. Később Washingtonban illetve Nyugat-Németországban NATO-küldetést teljesített törzstiszti rangban. Szabadidejében a helyi egyetemekre járt, ismeretségi körét bővítette és rengeteget olvasott. Szerteágazó tanulmányai, melyek az irodalomtól a történelmen át a filozófiát is felölelték, s a dolgok iránti mély, türelmes érdeklődése nem elhanyagolható alapját képezte a hetvenes években véghezvitt, kimért, jól szervezett akcióinak és a fiatalok hasonló szellemben történő szellemi nevelésének.

Politikai éleslátásáról először az 1944-es tüntetések idején tett tanúbizonyságot. Az Isztambulban és Ankarában szervezett nagyméretű demonstrációk egyik fő alakjaként szólalt fel

a török kormányban és az oktatásban burjánzó kommunista eszmeiség és az erősödő szovjet befolyás ellen, valamint a harmincas évektől egyre nagyobb teret nyerő pántörök mozgalom igenlőjeként – a hajdani birodalom törökajkú területei újraegyesítésének szándékát sem rejtve véka alá – szolidaritását fejezte ki a szovjet szörnyeteg által bekebelezett török testvérek felé. Mindezzel együtt járt a tengelyhatalmak iránti fokozódó szimpátiája, amit a semlegességét mindenáron megtartani akaró török hatalom nem nézhetett tétlenül. A szomszédos Szovjetunió haragjától és Törökország kétesen megítélhető pártatlanságának elvesztésétől tartva beszüntették a rendezvényeket, Türkeşt fegyelemsértés miatt elfogták és „turanizmus" vádjával bíróság elé állították, ám végül felmentették. A dorgálás nem kimondottan hatotta meg, s hogy tettét később sem bánta meg, visszaemlékezése is tanúsítja, amit e két szóban összegzett: *„önzetlen hazafiság"*.[1]

Levonva az eset tanulságait, Türkeş számára már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy az államügyekbe való avatkozása nélkül Törökország olyan irányba mozdul, amely nemcsak az egyesítési törekvéseknek szab gátat, hanem a maradék nemzet széthullását eredményezheti. Minthogy mind ideológiai felkészültségét, mind ambícióját, mind képességeit tekintve egyedül ő bizonyult alkalmasnak a feladatra, tudta, a megfelelő időben neki kell fellépnie az akkorra egyre kisebb teret kapó török érdekek védelmében.

Addig azonban még sokat kellett várni. A tizennégy évvel későbbi második nagy esemény is csupán „átmeneti érvényű" volt. Ez a konzervatív fülek számára meglehetősen hamiskásnak bizonyuló katonai puccs a nemzet vérkeringését éppen csak beindító kormány leváltásához vezetett. Az ekkor már ezredes Türkeş aktív szerepet vállalt az akcióban. 1960. május 27-én ő olvasta be a rádióban a hadsereg közleményét, amely tudatta a hallgatósággal az Andnan Menderes vezette Demokrata Párt (DP) megbuktatását. A tíz éves elnöksége során több érdemet szerzett miniszterelnököt hatalommal való visszaélés ürügyén két társával együtt kivégezték. Noha a katonaságban, a parlamentben és az egyetemeken tenyésző korrupció felszámolására is sor került, a puccs összességében inkább ártott, mint használt a bontakozó jobboldali törekvéseknek. Ezt tetézte egy kisebb belső nézeteltérés: a hadsereg által felállított Nemzeti Egység Bizottságának tizenöt hónapig tartó uralmát Türkeş ezredes és a mellé felsorakozó társai kevesellték. A „tizennégyek" néven elhíresült csoportosulás az állam benső rendjének helyreállításához sokkal több időt tartott szükségesnek, amit azonban a vezetőség külföldi nyomás hatására el kellett, hogy utasítson. Megújított alkotmánnyal visszaállt a köztársaság, az elnöki székbe a hadsereg vezetője, Cemal Gürsel ülhetett, a radikális „tizennégyet" pedig három évre száműzték az országból.

Az eset, mint Türkeş utólag bevallotta, tévedés volt részéről. Menderesnek köszönhető, hogy az iszlám újra virágzásnak indulhatott az országban. A beavatkozásnak, ha bizonyos szempontokból szükséges is volt, nem szabadott volna azok halálával végződnie, akik támogatni és újraépíteni kezdték a világias euroatlanti nagyhatalmaknak szemet szúró vallásos miliőt. A párt feloszlatása a vallási összetartozás gyengüléséhez vezetett, ami megnövelte az ellenséges eszmék beszivárgásának lehetőségét. Mindazonáltal annyiban védelmünkbe kell vennünk Türkeşt, hogy ha részt is vett mindebben, nem a reiszlamizáció üdvös folyamata felett tört pálcát. Elképzelései egy katonásabb, a korrupcióval

[1] Jacob M. Landau: Alparslan Türkeş. A colonel turned politician. In Metin Heper – Sabri Sayari (szerk.): *Political leaders and democracy in Turkey*. H. n., 2002, Lexington Books, 149. o.

szemben szigorúbban fellépő állam felépítésével voltak kapcsolatosak, és nem a DP pozitívumainak lerombolásával, ami a puccs néhány más kivitelezője kapcsán már nem mondható el.

Nem ismerte eléggé a tisztelői és követői által „Fővezérnek" *(Başbuğ)* szólított harcost, aki úgy gondolta, hogy ez a félsiker, vagy a személyét és tetteit érintő újabb rágalmak és vádak kedvét szegik a politizálástól. Éppen ellenkezőleg. Az új-delhii konzulátuson töltött évek megfelelő közeget nyújtottak számára a következő lépés megtervezésére. A távolság ellenére minden eszköze megvolt a törökség felemelését szolgáló ideológia finomítására és törökországi kapcsolatainak ápolására. Népszerűsége a külföldi intermezzo dacára emelkedőben volt. Szónoki képességét, kardéles érveléseit csodálták, magával ragadó beszédeit sorra jelentették meg a lapok. Megjelenésére, karizmatikus személyiségére, amely irigyeiben is tiszteletet ébresztett, sokan igényt formáltak. Visszatérése tulajdonképpen nem volt kérdéses.

Miután hazatért, Türkeş leszerelt, mert világossá vált számára, hogy a hadsereg alkalmatlan az általa kívánt célok véghezvitelére. Felkereste néhány szakavatott barátját, akikkel a puccs idején összefogott, és közösen beléptek a Köztársasági Parasztok Nemzeti Pártjába (CKMP). Arra törekedett, hogy erős kézben tartott, központosított, idegen érdekektől mentes szervezetet támogasson, megközelítőleg olyat, amilyennek szeretett államát is látni akarta. Legyenek fizikai vagy mentális természetűek, a „Fővezér" nem tűrte az országhatáron túlról érkező beavatkozásokat és szuggesztiókat. Az ilyesmit nemhogy a nemzet szuverenitása súlyos megsértésének tartotta, de személyes sérelemnek vette, mellyel minden esetben őseihez méltó lángoló haraggal szállt szembe. Tekintélyét és céltudatosságát a pártban is észrevették, és hamar elnöknek választották.

Ugyanabban az évben, 1965-ben füzetecskét jelentetett meg a „Kilenc fény doktrínája" *(Dokuz Işık Doktrini)* címmel, amelyben a párt alapelveit és programját ismerteti. A kilenc pont részben az Atatürk által felvázolt irány korszerűsítése és kiegészítése. A tagok és szimpatizánsok rövidesen bibliaként forgatták az egyszerűen megfogalmazott, mégis velős gondolatokat tartalmazó művet. Legfőbb tartópillére a nacionalizmus *(milliyetçilik)* volt. Türkeş által képviselt változatának lényegére a következő megfogalmazás mutat rá: *„Aki az emberiséget akarja szolgálni, szolgálja először a nemzetét; ha ezt megteszi, az az emberiség javára is válik. Aki hűséges a családjához, hűséges az emberiséghez is."*[2] Mindez annyit jelent, hogy fordított a kor általános vélekedésén és nem a globalizációs tendenciákhoz való hitvány, lakájszerű igazodásban, hanem a nemzet önállóságának és egyedülállóságának kimunkálásában látta azt az eszközt, ami a pusztulásba menetelő modern világ jobbításának kulcsa lehet. Ennek köszönhetően sorra elutasította azokat a vádakat – az ellenség torzító, lejáratóhadműveletének bevett eszközét –, melyek szerint mozgalma a német nemzetszocializmushoz vagy az olasz fasizmushoz hasonlítható. Nem, mintha nem látott volna értékelhető vonásokat ezekben, hanem azért, mert így autentikusságát kérdőjelezték meg. Márpedig egyáltalán nem utánzásról volt szó, hanem a török nemzet sajátos, egyedi, önerőből történő védelmezéséről. Látható, hogy mindezt nem más nemzetek vagy nemzetiségek lekicsinylése, hanem a megtörhetetlen benső egység teremtő hangsúlyozása miatt vallotta. Ez a kiegészítés teszi lehetővé, hogy akár számunkra is ösztönzőleg hasson az

[2] Jacob M. Landau: The political response of the right. In uő: *Radical politics in modern Turkey*. H. n., 1997, Brill Academic Publications, 222. o.

eredetileg övéinek tett kijelentés: *„Hiszem, hogy a török nemzet egyedülálló eredettel bír a földön, és hősiességét illetően nincs kimagaslóbb nemzet nála. (…) A nagyszerű tehetségeket kinevelő török nemzet titka a szilárd és mélyen gyökerező hiten alapul. Az összes nemzet közül a török jövője a legragyogóbb, mert dicsőséges és tiszteletre méltó múlttal rendelkezik, amely elszántságot és lendületet ad számára."*[3]

Programjában nagy hangsúlyt kapott az erkölcsös életre való ösztönzés, az egymást segítő, önzetlen összetartozás elve, a vidék és a technológia fejlesztése, a tudományos komolyság valamint az, aminek fontosságát a következő hármassággal nyomatékosíthatnánk: *ideológia, ideológia* és *ideológia*. Hogy ez utóbbit mennyire a szívén viselte, arról az általa létrehozott jó néhány ifjúsági szervezet sokat elárul. Türkeş mindenkinél tisztábban látta, hogy a törökök fényteljes jövője radikális fiatal értelmiség kinevelése nélkül elképzelhetetlen. A turáni rasszban hiánycikknek nem éppen mondható karakán, harcias lelkületet egy lényegi értéssel kívánta párosítani. Ez biztosíthat állandó támpontot az eltévelyedések kiküszöbölésében és a felelősségteljes döntések meghozatalában. Itt elsősorban egy kérlelhetetlen antikommunista attitűd elsajátítására,[4] a liberálkapitalista Nyugat visszásságait illető nagyfokú tájékozottságra és óvatosságra, egy szellemi értelemben vett eredettudat elmélyítésére valamint az idővel egyre nagyobb jelentőséget kapó vallásosság kiművelésére kell gondolni.

Alparslan Türkeş (1917–1997) „mindenkinél tisztábban látta, hogy a törökök fényteljes jövője radikális fiatal értelmiség kinevelése nélkül elképzelhetetlen"

A „Fővezér" nem sokat teketóriázott az irányítás átvételét követően. 1969-ben a pártot átkeresztelte a találóbb Nemzeti Cselekvés Pártjára *(Milliyetçi Hareket Partisi)*, az elégedetlenkedők talpára mindenféle fölösleges szépelgést mellőzve útilaput kötött. A vidéki parasztok részére egy konstruktív szövetkezetbe való belépésre nyújtott lehetőséget, és megalapította a Fiatal Idealisták Szövetségét *(Ülkücü Gençlik Teşkilati)*, amely pár év leforgása alatt máris százezer tagot számlált. Újításainak legnélkülözhetetlenebb pontja e mozgalom volt, mely az ideológiai képzés mellett gyakorlótáborokat is szervezett. Az addig liberális mézesmadzagon vagy a kommunizmus bárgyú utópiáján nevelkedett ifjúság örömmel csatlakozott a férfias virtus számára otthonosabb környezethez. Koránkelés, túrák, katonanóták, történetek az őshaza és a közelmúlt hőseiről, önvédelem és nem utolsó sorban: fegyverismeret – így nézett ki akkoriban egy felnőtté válását komolyan vevő hazafi napja. A fiatalok nem voltak nagyigényűek: egy puska,

[3] Şermin Korkusuz: *Turkey and its relation to the European Union from a radical nationalist perspective. The Nationalist Action Party from the early 1990's until the present*. http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12609571/index.pdf (utoljára megtekintve: 2014. április 12.).

[4] Vö. *„A kommunisták kémek, szolgálói az ellenségnek, árulói a török nemzetnek."* Jacob M. Landau: i. m. 229. o.

egy könyv és a nemzetéért mindenre elszánt, intelligens társaság jelenléte elegendőnek bizonyult derűs és bizakodó életszemléletük biztosítására. Mondani sem kell, mérföldekkel nagyobb emberséget mutattak, mint napjaink bármelyik „haladó szellemű", „szabadnak" és „önállónak" kikiáltott, csőnadrágban szaladgáló tip-top fiúcskája. Országszerte körülbelül ezerötszáz, egymással állandó kapcsolatot ápoló bázist létesítettek, melyeket a vezetőség gyakorta látogatott, és ahol kellett, korrigált. A tanácsok, a bátorító szavak és a példakép, a *Başbuğ* puszta jelenléte újra és újra megerősítette a tagokat abban, hogy a harc, amibe fogtak, nemes, Istennek tetsző és az egyetlen hitelt érdemlő vállalkozás az akkori politikai küzdőtéren.

A lelkes növendékek a török mitológia egyik inspiráló alakja, Asena, a védelmező anyafarkas nyomán Szürke Farkasok (*Bozkurtlar*) néven kezdték meg parlamenten kívüli hiánypótló tevékenységüket. A farkas, csakúgy, mint a hajdani Rómában, a katonás fegyelemre, a heroizmusra és a szoros csapatkötelékre utalt. Zászlajuk, a vörös alapon fekvő három félhold és a védjegyükké vált, farkasfejet formáló kéztartásuk (középső- és gyűrűsujj ujjbeggyel a hüvelykujjon pihen) az ellenség vérfagyasztó riadalmának szimbólummá vált egy-két félelmet nem ismerő akciót követően. Az egység gyorsan összeállt, Törökország új erővel számolhatott.

A felkészülés nem volt indokolatlan. A hatvanas évek végétől egyre gyakoribbá váltak a zavargások az országban. Munkások, földművesek, diákok tüntetéseitől voltak hangosak a nagyvárosok. A felbujtók keze szinte mindenhová elért. Az elégedetlenkedőket egyre drasztikusabb tettekre sarkallták, melyek a jobboldali érzelmű közösségeket sem kímélték. Ez a baljós folyamatokat amúgy is rossz szemmel figyelő fiatalok számára csak olaj volt a tűzre. Türkeş nem hivatalos, ám egyértelmű vezetése alatt a Szürke Farkasok félkatonai csapatai feltérképezték az országot és tervet szőttek a beépített szovjet ügynökök valamint a kormány ellen lázító provokátorok likvidálására. A kisebb-nagyobb megmozdulások és összecsapások, melyek összesítve több ezer halálos áldozatot számláltak, a hetvenes évek állandó jelenségének számították. A baloldal prominens hangadóit megfélemlítették (például egyetemi katedrák, könyvesboltok, újságosbódék szétverésével), előzték vagy meggyilkolták. Ez idő tájt senki nem volt biztonságban, aki a török haza tudatos vagy tudattalan árulójaként mételyezte a török lelkeket.

Ezen események megértéséhez némi magyarázat szükséges. A témával foglalkozó irodalom, ha olykor el is ismeri, hogy a zavargások kezdeményezője a baloldal volt, a Farkasokat egyöntetűen vérengző terroristáknak állítja be, ami kellő háttérismeret fényében egyáltalán nem állja meg a helyét. A hetvenes évek Törökországában iskolapéldáit találhatjuk a volt KGB alkalmazott, Yuri Bezmenov által ismertetett ügynöki aknamunkának.[5] Ennek lényege egy adott állam kulcspozícióinak elfoglalása, az onnan történő demoralizáló és felforgató tevékenyég és annak egyre szélesebb körben való érvényesítése. Mindezt azért, hogy az ily módon megrokkant társadalom számára az idegen hatalom váljon a válságból való kiút lehetőségévé, a nép „megmentőjévé". A recept egyszerű és a naiv tömegek számára észrevétlen, ám Türkeş és köre átlátott ezen, nem ült fel az aljas módszernek. Folyamatos akcióikkal nyomás alatt tudták tartani a rendőrséget és a hadsereget, melyek így élesebb szemmel követték a gyanús

[5] Lásd Yuri Bezmenov: *A felforgatásról*. https://www.youtube.com/watch?v=HyFhnnOSAqk (utoljára megtekintve: 2014. április 12.).

jelenségeket. Az ellenséget, noha nehezen volt felismerhető, megfelelő alapelvek birtokában a megfigyelő határozottan azonosíthatta. Mindez egyetlen kérdés felvetését hagyja maga után: *miért bántak volna vele kesztyűs kézzel?* Ennyit a szűklátókörű nyugati interpretátorokról, akik fejüket fogják, valahányszor egy újságíró vagy „jogvédő" haláláról értesülnek, és bele sem gondolnak, hogy azok a szólásszabadság óvó szárnyai alatt, titkos parancsokat teljesítvén milyen elképesztően kártékony szerepet játszhatnak.

Közben Türkeş pártja, az MHP egyre nagyobb népszerűségre tett szert. 1975-ben lehetősége nyílt koalíciós kormányt alakítani a Süleyman Demirel vezette Igazság Pártjával (AP), ahol a „Fővezér" miniszterelnök-helyettesi pozíciója révén még nagyobb mozgástérre tett szert (ezt a bravúrt az 1977-es választáson megismételte). Parlamenti tevékenysége ekkor főként a minisztériumok megtisztítására és a hivatásukra alkalmatlan, konformista köztisztviselők ezreinek leváltására irányult, amely végre rövidke fellélegzést jelentett az addig alaptalanul mellőzött, elhivatott és tettre kész jobboldali értelmiség számára. A pozíciók elfoglalásával és azok hús-vér hazafiakkal való feltöltésével a baloldal létrontó befolyása rohamosan csökkent. A parlament és a hivatalok atmoszférája érezhetően felfrissült. A folyosókon megjelent a tekintélyt őszintén igénylő birodalmi lelkület. A politikusokban újra felelevenedett a küldetéstudat és a lapos gazdasági jelszavakat felülmúló élet- és hatalomigenlés. Ismét úgy tűnhetett, hogy a tetteknek értelme van, az ígéreteknek súlya, a barátságokat megint Isten pecsételte meg, a hierarchia újra felszabadítólag hatott. Majdnem hihetetlen, hogyan volt képes egy 5–15 százalékon mozgó párt ennyire meghatározni a török politikát, mindenesetre a tény, hogy sikerült, több mint üdvös. Türkeş tehetségének és professzionalizmusának köszönhetően, legalábbis egy időre elhárult annak veszélye, amit megannyi nemzet nem tudott elkerülni: a szellemi-erkölcsi összeomlásé és az azt követő gazdasági nyomoré.

„A parlament és a hivatalok atmoszférája érezhetően felfrissült. A folyosókon megjelent a tekintélyt őszintén igénylő birodalmi lelkület. A politikusokban újra felelevenedett a küldetéstudat és a lapos gazdasági jelszavakat felülmúló élet- és hatalomigenlés. Ismét úgy tűnhetett, hogy a tetteknek értelme van, az ígéreteknek súlya, a barátságokat megint Isten pecsételte meg, a hierarchia újra felszabadítólag hatott. Majdnem hihetetlen, hogyan volt képes egy 5–15 százalékon mozgó párt ennyire meghatározni a török politikát".

Hogy így is maradjon, egyre szorosabb köteléket alakított ki magával az iszlámmal. Belső nézeteltérését a párt másik meghatározó alakjával, a törökök ősi sámánisztikus kultuszát preferáló Hüseyin Nihal Atsızzal rövid úton rendezte. Igaz, ez utóbbival a „Fővezér" maga is szimpatizált, zseniális ítélőképessége ezúttal sem csalta meg: a vallás vonatkozásában egyetlen járható út létezett, ami nem volt más, mint az iszlám igazságának megerősítése a török szívekben. Ha valaki azt hinné, hogy ezt csupán a párt támogatottságának növelése miatt tette, nagyot csalatkozna. Türkeş vére minden cseppjében hívő ember volt. Nyilatkozataiban megállás nélkül Allahra hivatkozott, mekkai zarándoklaton vett részt és állandó kapcsolatot tartott fenn arab és török *tariqa*kkal, az iszlám ezotéria nagy tekintélyű rendjeivel. Sokszor fellépett azok ellen, akik az iszlámot kizárólag politikai tőke kovácsolására használták, vallással kapcsolatos szellemes megjegyzései pedig szállóigékké váltak hívei körében: „*Orvosod a törökség lesz, orvosságod*

az iszlám." „A török hazafiak muszlimok, akár a Híra-hegy (itt imádkozott a Próféta), és törökök, akár a Mennyei Hegység (innen származnak őseik)."[6] Türkeş, valódi politikai vezetőhöz méltón, állam és egyház egységét vallotta, melyek szétszakításában látta minden társadalmi válság forrását. E tekintetben, nyugodtan állíthatjuk, lehetőségeihez mérten minden követ megmozgatott, habár a teljességhez hozzátartozik, hogy a török társadalomban eleve nagyobb bizalmat szavaztak a vallásnak. Nem elhanyagolható tény az sem, hogy az iszlám szerencsés módon viszonylag érintetlen maradt attól a mind kívülről, mind belülről történő rombolástól, amely a kereszténységet súlyosan megtépázta.

Megelőzendő egy kisebb méretű polgárháborút, 1980. szeptember 12-én újabb katonai puccs következett. A regnáló pártokat betiltották, tagjaikat tíz évre eltiltották a politizálástól. Egyrészről a Szürke Farkasok, más részről a baloldali rendbontók ezreit vették őrizetbe, többnyire az utóbbiak közül jó néhányat halálra is ítéltek. Maga a „Fővezér" sem úszta meg, eljárást indítottak ellene, de végül csodás mód felmentették. Az intézkedéseknek, olybá tűnik, nagyobb volt a füstje, mint a lángja, ami Türkeşt és csapatát illeti. A párt más néven továbbra is működhetett, a háttérből ugyanazon főszereplők felügyeletével. A katonai beavatkozás összességében a jobboldalnak kedvezett, ami miatt megérte pár évet viszonylag csöndben várakozni. 1987-ben Türkeş visszatért, és ezúttal a korhoz idomított, szolidabb formában állt a nyilvánosság elé. Az elemzők sokat töprengtek e változás okán, egyesek „mérséklődésről", „elpuhulásról" susmogtak, de a pártelnök egy-egy felszólalása és televíziós szereplése egyértelmű választ adott a találgatásokra: az igazság győzedelmes kardja még mindig ott ékeskedett Alparslan, a bátor oroszlán balján. Erre egy kilencvenes években készült interjúrészlet is remekül rávilágít, amelyben megszégyenítően fegyverezte le a kurd-kérdést illetően túl messzire menő vitapartnerét: *„Nem mondhatja ezt (hogy a kurdok függetlenséget érdemelnek)! Ha mégis így tesz, Törökország tönkretétele mellett dönt! Nem fogják lerombolni Törökországot, ebben biztosíthatom! Értse meg, ha vérnek kell folynia országunkért, akkor vér fog folyni! Hazánk épségéért mi készek vagyunk meghalni is! Rossz úton jár, változtasson magán!"*[7]

„A témával foglalkozó irodalom, ha olykor el is ismeri, hogy a zavargások kezdeményezője a baloldal volt, a Farkasokat egyöntetűen vérengző terroristáknak állítja be, ami kellő háttérismeret fényében egyáltalán nem állja meg a helyét."

Türkeş egészen haláláig, kis híján nyolcvanéves koráig aktívan politizált, és mindvégig a közélet meghatározó alakja volt. Politikai üzeneteit még a legnagyobb ellenzői is megfogadták. Sakıp Sabancı például, akit korábban csúnyán leteremtett, amiért olyan dolgokba avatkozott, amelyekhez nem értett, így nyilatkozott róla: *„Valóban kritizált engem, de ez nem változtat azon, hogy mit gondolok róla és az ő erőfeszítéseiről. Alparslan Türkeş tiszteletreméltó politikai vezető volt, akinek legfontosabb tulajdonsága határozottsága volt. Azonnal nemet mondott lehetetlen ügyekre, és világos igent a lehetségesekre."*[8] Nyilvános beszédei alkalmával a terek és csarnokok csordultig teltek, szónoklatait imádta a nép. Életében kicsattanó egészségnek örvendett, ami lankadatlan tettvággyal párosult. Jó kedélyű, barátságos úriember hírében állt, aki

[6] Gareth Jenkins: The reemergence of Islam. In uő: *Political Islam in Turkey*. H. n., 2008, Palgrave Macmillan, 130. o.

[7] https://www.youtube.com/watch?v=KXac_Z6o2E8 (utoljára megtekintve: 2014. április 12.).

[8] Business world wishes for MHP leader Turkes: http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=business-world-wishes-for-mhp-leader-turkes-1997-04-11 (utoljára megtekintve: 2014. április 12.).

a gyermekeket legalább annyira szerette, mint hazáját. Emberismerete kifogástalan volt. Kedvelte, ha körülveszik és csodálják, ám önhittségbe soha nem esett. Békés természetét, nagyfokú tűrőképességét egyedül az igazságtalanság sértette, ilyenkor nem nyugodott addig, amíg kellő módon meg nem torolta. Otthonát a rend, a tisztaság és az igényesség jellemezte. Magánéletéről nem sokat tudni, de fia, Tugrul követte őt a politikai pályán. Műveltségben nem sok kihívója akadt, és az írás terén is igen termékeny volt. Könyve jelent meg a heroizmusról (*Kahramanlık Ruhu*, 1961), Ciprusról és a török külpolitikáról (*Dış politikamız ve Kıbrıs*, 1966), Törökország hibáiról és azok orvoslásának módjáról (*Bunalımdan Çıkış Yolu*, 1980), s egyéb akkoriban aktuális kérdésekről. Ezek egyetlen elkötelezett török politikus polcáról sem hiányozhattak, és ha szigorúak akarunk lenni: ma sem hiányozhatnak. A publikációk különlegessége, hogy nemcsak megoldási javaslatokat mutatnak fel, hanem definiálják azt az új embertípust is, aki képes a megvalósításukra. Mert legyünk őszinték: az ilyesfajta műveletek nem európai parlamenti közvetítéseken nevelkedett, választási statisztikákat bogarászó nyeszlett politológus hallgatóknak valók, hanem tisztalelkű, becsületes embereknek, akik nem riadnak vissza a szükséges materiális javakon túlmutató transzcendens értékek képviseletétől sem. Beszédeit, cikkeit és a róla szóló megemlékezéseket több kiadást megélt vaskos kötetekbe gyűjtötték, amelyek további érdekességeket rejthetnek mozgalmas életét illetően.

Ma is virágzó hagyatékát, noha utódja, Devlet Bahçeli formailag őrzi, esszenciális értelemben talán inkább a több mint egy évtizede töretlen elsőségnek örvendő Igazság és Fejlődés Pártja (AKP) ápolja és viszi tovább. Ami a magukat immár a környező országokban is nagy számban képviseltető Szürke Farkasok sorsát illeti, elég egy pillantást vetni a közel-múlt önkormányzati választásait megelőző, történelmet ismétlő botrányokra, és arra, hogy mindebből az AKP jött ki győztesen. Az a kiválóan érvényesített, többfrontos ellenhadművelet, amivel a nem eléggé elítélhető – több forrás szerint CIA által beépített – Fethullah Gülent és kártékony propagandagépezetét sikeresen elfojtották, ma is a korábbi évtizedek tapasztalataiból és Türkeş áldásos háttérmunkájának gyümölcseiből táplálkozik.

Az 1997. április 4-én szívrohamban elhunyt politikusra egy egész saját értékei iránt elkötelezett nemzet példaképeként tekinthetünk. Temetésére a nagy havazás ellenére több mint százezren látogattak el, hogy a koporsó megérintésével vagy legalább a közelébe jutással leróják tiszteletüket megmentőjük felé. Intézkedései szükségességéről sokat elmond az, ahogyan a puccsok idején bántak vele: soha nem részesült kiemelkedő büntetésben. Az ellene megindított tárgyalások valószínűleg sokkal inkább az elégedetlenkedő külföldi hangok csitítását célozták, semmint az ő meghurcolását. A józanabbak mind tudták, hogy lépései, ha nem is kívánatosak, a szükségesnél is szükségesebbek, amiért a névleges tiltások ellenére továbbra is engedték működni. E vélekedést Demirel mondata is aláhúzza: *„Soha nem fogtok rávenni arra a kijelentésre, hogy a nacionalisták bűncselekményeket követnek el."*[9] Személyében a görög poliszok diktátorainak szelleme testesült meg. E fényteli diktátorok akkor léptek színre, amikor az állam stabilitása megingott, az emberek hite lankadt, a jövőbe vetett remény pedig elhomályosult. Mint szikrázó fény a sötétségben, úgy jelentek meg ezek a robusztus államférfiak, hogy helyreállítsák, ami megromlott, hogy újra fenséges dicsőségben pompázzon az ország, amit egykor a kegyes Isten ajándékozott a számukra.

[9] Flesch István: *A Török Köztársaság története*. Budapest, 2007, Corvina, 96. o.

Végezetül megkíséreljük egy hírhedt és már jó ideje tisztázásra váró félreértés eloszlatását, ami közvetetten a török ifjak szóban forgó Atyját is érinti. Mehmet Ali Ağca, a valószínűsíthetően orvosilag is beszámíthatatlannak minősíthető merénylő esetéről van szó. Történt, hogy 1981. május 13-án kilencmilliméteres Browningjából több lövést leadott a római Szent Péter téren nyitott kocsival áthaladó II. János Pál pápára, akit sikerült négy golyóval súlyosan megsebesítenie. A dolog pikantériája, hogy az illető korábban beépült a Szürke Farkasokhoz, és részt vett egy másik merényletben, amelynek alanya egy kommunisták által pénzelt baloldali újságíró volt. Annak rejtélye, hogy ki és miért bízta meg őt, a fenti elveket figyelembe véve, és ellentétben azzal, amit a sajtó állít, egyáltalán nem megoldhatatlan. Tekintettel a Szürke Farkasok elsőszámú politikai ellenségére, a Szovjetunióra, antikommunizmusukra és döntően belpolitikai valamint a környező térséget érintő tevékenységükre, teljesen valószínűtlen, hogy a szervezet legnagyobb gondja a pápa elleni merénylet kidolgozása lett volna. A vallások idő feletti igazsága iránti feltétlen lojalitásuk megint csak azt igazolja, hogy a Farkasok belekeverése az ügybe egészen légből kapott, súlyos értetlenségről tanúskodik vagy szándékolt. Annál több indítéka volt minderre a szovjet nagyhatalomnak, nyíltan vallásellenes álláspontjából és a számára már oly sok fejfájást okozó, bevehetetlen török nemzet iránti haragjából kifolyólag. Ezt tetézi, hogy a megrendelés – Ağca vallomása szerint is – a szovjetbarát Bulgária közvetítésével történt. A pápa meggyilkolásával, amelyben a KGB, sőt egyesek szerint a CIA keze is jócskán benne volt, a Szovjetunió két legyet ütött volna egy csapásra. Egyfelől meglazította volna a terepet nyugati terjeszkedéséhez, másfelől – Ağca kapóra jövő rövid tagságának köszönhetően – gyanúba keverhette a török jobboldalt, amelynek dominanciáját a Nyugat segítségével egyszerűbben megbonthatta volna. A gyilkosság szerencsére nem sikerült, II. János Pál felépült, és az életfogytiglanra ítélt Ağcának megbocsátott. Ám a Farkasok soha nem tekintették közéjük valónak, akiknek ráadásul semmilyen előnyük nem származott volna az esetből.

A történet remekül szembesít azzal, hogy ideje végleg leszámolnunk a pokolgéprobbantó, kompromisszumképtelen vallási fanatikus közhelyével, és be kell látnunk, hogy Törökország olyan józan és következetes jobboldal meglétéről tanúskodik, amely példátlan egész Európában. Nemcsak azért, mert képes volt viszonylag töretlenül fennmaradni a nagy világrombolás után, ami gyakorlatilag egyetlen nyugati államban sem sikerült hosszabb távon, hanem mert érvényt tudott szerezni magának a demokrácia többnyire kisstílű, korrupciótól bűzlő tengerében is. Érdekes párhuzam, hogy e nemzet fáradhatatlan lovagjai ugyanazon szörnyűségek kereszttüzében próbálták állni a sarat az elmúlt században, mint sajátjaink: szétesett birodalom, egymás ellen ugrasztott nemzetiségek, besúgóhálózatok, kommunista (el)nyomás, negatív propaganda stb. A kedvezőbb geopolitikai helyzetet leszámítva, nagyban az említett intézkedéseknek köszönhető, hogy a modernitás nem eszkalálódhatott ama visszafordíthatatlan szintig, amely Törökországot is hazánk sajnálatos sorsára jutatta volna. Türkeş nemcsak bebizonyította, hogy a radikális jobboldalnak továbbra is van keresnivalója a politikában, hanem egyenesen első számú tematizáló erővé tette azt. Alázatos munkájának eredményei halvány reménysugárral ajándékozhatják meg az éppen csak ébredező, de belül már régóta nagy terveket forraló magyar kiválóságokat, s talán itt az idő, hogy ezúttal Magyarország mutasson fel olyan államférfit, akiről méltán mondhatjuk majd, amit Alparslan Türkeşről: példát vehet róla az egész világ.